

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ	
НАКАЗ	
19.09.2016 № 310	
	Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 жовтня 2016 р. за № 1344/29474

Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці

Відповідно до статей 6, 7 [Закону України](#) "Про ветеринарну медицину", [підпункту 9](#) пункту 4 Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 року № 1119, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Інструкцію з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Державного комітету ветеринарної медицини України від 03 серпня 2010 року № 316](#) "Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02 вересня 2010 року за № 774/18069.

3. Департаменту тваринництва забезпечити в установленому порядку подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра М. Мартинюка.

Міністр	Т. Кутовий
ПОГОДЖЕНО:	
Голова Державної регуляторної служби України	К.М.Ляпіна
Голова Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів	В.І.Лапа
Міністр екології та природних ресурсів України	О.Семерак
В.о. Міністра охорони здоров'я України	В.Шафранський

	ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 19.09.2016 № 310
	Зареєстровано в Міністерстві

ІНСТРУКЦІЯ

з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює порядок проведення профілактичних заходів спеціалістами ветеринарної медицини щодо недопущення захворювання птиці сальмонельозом, порядок проведення ветеринарно-санітарних заходів у випадках спалаху хвороби птиці на сальмонельоз у птахогосподарствах різних форм власності та порядок внутрішньогосподарського використання або подальшої реалізації одержаних яєць, м'яса та м'ясопродуктів від забою птиці та іншої продукції птахівництва при виявленні сальмонельозної інфекції і є обов'язковою для виконання у всіх птахогосподарствах незалежно від форм власності і відомчого підпорядкування фізичними особами - підприємцями, спеціалістами ветеринарної медицини, які здійснюють діяльність у сфері птахівництва.

2. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

зграя - всі птахи одного ветеринарно-санітарного статусу, які утримуються в одному приміщенні або в одному відгородженому місці та складають єдину епідеміологічну одиницю; у випадку домашньої птиці це поняття включає всіх птахів, що розділяють один і той самий повітряний простір;

інфікованість (від лат. inficium - вношу щось шкідливе, заражаю) - наявність патогенних мікробів в організмі тварини (птиці). Термін "інфікованість" (контамінація) вживається також і для позначення наявності патогенних мікроорганізмів в об'єктах зовнішнього середовища. При виявленні сальмонел у пробах біоматеріалу, відібраного від птиці, або в приміщенні, де знаходиться зграя, вся зграя вважається інфікованою;

інша птиця, яка утримується в неволі, - птиця, крім домашньої, свійської птиці, яка утримується в неволі, відрізняється від домашньої, свійської птиці тим, що утримується для шоу, хоббі, дозвілля, змагань, виставок, племінного розведення або продажу;

компетентний орган - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів;

птахогосподарство (господарство) - будь-який сільськогосподарський або інший об'єкт з утримання птиці, включаючи інкубаторії, цирки, зоопарки, мисливські господарства, зоомагазини з продажу декоративної птиці, пташині ринки, пташники (приміщення), де вирощується, розводиться і утримується домашня, свійська птиця, а також інша птиця, що утримується в неволі (в тому числі декоративна, екзотична, мисливська та ловча хижа птиця), за винятком боєнь, транспортних засобів, карантинних об'єктів, прикордонних інспекційних пунктів, лабораторій тощо;

профілактика - комплекс заходів, спрямованих на попередження та усунення факторів ризику;

профілактичні і оздоровчі заходи - комплекс ветеринарно-санітарних і організаційно-господарських заходів, направлених на ліквідацію інфекції у свійської птиці і недопущення її виникнення;

свійська птиця - види птахів (кури, індики, качки, гуси, цесарки, перепели, голуби, фазани, куріпки та птиця ряду безкільових (Ratitae) - страусоподібні тощо), які

вирощуються або утримуються у неволі для розведення, виробництва м'яса, яєць для споживання, іншої птахопродукції або для поповнення поголів'я дикої природи;

стадо - системна цілісність, яку утворює група тварин, птиці, які утримуються у певному господарстві (відділенні, площадці, майданчику, об'єкті тощо), як епідеміологічна одиниця.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених в [Законі України](#) "Про ветеринарну медицину" та [Законі України](#) "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів".

3. Сальмонельоз - гостре зоонозне інфекційне захворювання, яке спричиняється бактеріями роду *Salmonella*, зустрічається в популяціях диких, синантропних, свійських птахів та становить загрозу для здоров'я людини.

У птахів хвороба характеризується ураженням шлунково-кишкового тракту і септицемією, а при підгострому та хронічному перебігу - пневмонією та артритами, ураженням яєчників у дорослої птиці.

Збудник хвороби належить до родини ентеробактерій (*Enterobacteriaceae*) роду сальмонел (*Salmonella*), який об'єднує більш ніж 2000 сероварів, що розділені за набором соматичних ("O") антигенів на 67 серогруп.

4. Інфекції домашньої птиці, які спричиняють сальмонели, згруповують у три групи:

сальмонела - адаптована інфекція. До цієї групи відносять інфекцію, спричинену сероварами сальмонел, адаптованими до організму птиці *S. Gallinarum*, що викликає тиф птиці, *S. Pullorum*, яка є збудником пулорозу молодняку птиці, та *S. Arizonae*, яка є збудником сальмонельозу в індиків. Перебіг цих хвороб (пулороз, тиф) відбувається з характерними клінічними ознаками, патолого-анатомічними змінами тощо;

сальмонела - частково адаптована інфекція (*S. Enteritidis*, *S. Typhimurium*). Ця група включає хвороби птиці, збудники яких часто виділяються від курей (*S. Enteritidis*, *S. Typhimurium*), водоплавної птиці (*S. Typhimurium*). Клінічні прояви хвороби зустрічаються в основному у молодняку до 10-25-денного віку, в патології дорослої птиці інфекція перебігає субклінічно;

сальмонела - неадаптована інфекція (*S. Infantis*, *S. Virchow*, *S. Nadar* та ряд інших, які виділяються від птиці та з продукції птахівництва та є небезпечними для людини і для яких встановлено мету зі зниження розповсюдженості). Бактерії цієї групи не викликають характерних клінічних проявів хвороби у птиці. Однак така птиця інфікує іншу птицю, продукти птахівництва (продукти забою, яйця тощо). Корми, вода, гризуни, кліщі, комахи, інвентар, обладнання, навколишнє середовище є резервуаром сальмонельозної інфекції птиці та потенційним джерелом харчових токсикоінфекцій у людей.

5. Сальмонельозна інфекція уражає усі види домашньої, синантропної та дикої птиці (кури, індики, качки, фазани, цесарки, перепели, горобці, голуби, гуси, куріпки, шпаки, декоративна та зоопаркова птиця тощо).

6. У птиці реєструють первинні, вторинні сальмонельози та латентне бактеріоносійство.

7. Первинні сальмонельози спричиняються адаптованими до організму птиці сероварами сальмонел.

8. Вторинні сальмонельози ускладнюють основне захворювання або виникають на фоні зниження природної резистентності організму птиці. При цьому клінічний прояв сальмонельозів слабо виражений.

9. При латентному бактеріоносійстві сальмонели перебувають в організмі птиці, не викликаючи клінічних проявів інфекції.

10. *S. Pullorum* викликає гостре системне захворювання молодняку птиці (пулороз), смертність при якому спостерігається в межах 5-100 % у перші 2-3 тижні життя пташенят. У молодняку, хворого на пулороз, до 2-тижневого віку спостерігають надгострий (блискавичний) перебіг без клінічного прояву або гострий (септичний) із симптомами гастроентериту. У дорослої птиці перебіг хвороби хронічний, рідше підгострий чи гострий.

S. Gallinarum викликає гостру або хронічно-септичну хворобу птиці (тиф), яка уражає переважно дорослу птицю, особливо курей та індичок. Смертність досягає 10-93 %.

Частина птиці, яка перехворіла на пулороз-тиф, залишається довічно сальмонелоносієм.

На відміну від інших сальмонел, *S. Gallinarum* та *S. Pullorum* нерухливі, що обумовлено наявністю тільки соматичних, тобто O-антигенів, джгутикові антигени (H-антигени) у них відсутні.

11. Сальмонельоз індичат зумовлюється рухливими сероварами сальмонел підвиду *S. Arizonae*, при цьому смертність індичат може досягати 45-60 %. Збудник здатний уражати курей, качок та ряд інших видів птиці, а також людину. Захворювання за клінічними ознаками не відрізняється від інших сальмонельозів.

12. Сальмонельоз птиці (паратиф) спричиняється рухливими сероварами сальмонел. Найчутливіші кури, індики, водоплавна птиця.

Серед збудників сальмонельозу у курей-несучок найчастіше виділяється *S. Enteritidis*, у бройлерів - *S. Typhimurium*, у качок, гусей, голубів - *S. Typhimurium*. Виділяють також *S. Infantis*, *S. Virchow*, *S. Nadar* та інші серовари. Паратифозні інфекції призводять до захворювання птиці до 2-3-тижневого віку за умови дії стрес-факторів; у старшої і дорослої птиці відбувається безсимптомна колонізація кишкового тракту, яка може стати причиною обміненія сальмонелами шкаралупи яєць і тушок при патранні. Паратифоїдні сальмонели становлять загрозу для здоров'я людини, оскільки часто є причиною харчових токсикоінфекцій.

13. Джерелом збудника інфекції є хвора та перехворіла птиця, яка виділяє велику його кількість з послідом у навколишнє середовище та накопичує його в яйцях (продукції птахівництва). Перехворіла птиця, виділяючи збудник, інфікує корми, воду, обладнання. Контаміновані сальмонелами корми, особливо тваринного походження, ґрунт, вода, обладнання та предмети догляду за птахами є основними факторами передачі збудника інфекції. Збудник хвороби можуть також поширювати дикі, синантропні птахи, гризуни, ектопаразити (кліщі, пташині клопи). Основні шляхи зараження - аліментарний та аерогенний. Найбільш сприйнятливі до сальмонельозу курчата, індичата, особливо м'ясних порід, в перші дні життя. Птахи та яйця є небезпечними джерелами сальмонельозу для людей.

Працівники птахогосподарств (обслуговувальний персонал) унаслідок перенесеного захворювання сальмонельозом також можуть бути бактеріоносіями та виділяти різні серологічні типи сальмонел і при контакті із птицею можуть становити загрозу виникнення сальмонельозу серед птиці. Тому за наявності симптомів недомагання (особливо при появі розладів кишково-шлункового тракту) працівник перед початком роботи повинен повідомити про це медичного працівника (за наявності його у штаті птахогосподарства) або керівника структурного підрозділу.

Після лікування працівник повинен пройти повторне обстеження із проведенням лабораторних досліджень і надати документ щодо можливості допущення його до роботи.

Важливою ланкою у епізоотичному ланцюгу є інкубаторії, у якому не проведені належним чином ветеринарно-санітарні заходи після закінчення технологічного циклу інкубації.

14. Сальмонели - дрібні палички із закругленими кінцями, зрідка овальної форми, іноді у вигляді стрепто- і кокобактерій, рухливі (за винятком *S. Gallinarum*, *S. Pullorum*), мають перитрихіально розташовані джгутики, спор і капсул не утворюють. Фарбуються аніліновими барвниками, грамнегативні, ростуть на звичайних поживних середовищах за температури 35-42 °C (в межах 22-42 °C), рН - 7,2-7,6.

15. Біохімічні та серологічні ознаки сальмонел широко варіюються як у представників різних підвидів, так і в межах одного серовару. Бактерії роду *Salmonella* не ферментують лактозу, сахарозу, саліцин, адоніт, але ферментують більшість вуглеводів (арабінозу, глюкозу, дульцит, інозит, ксилозу, мальтозу, маніт, рамнозу, сорбіт, трегалозу). Для *S. typhimurium* характерна ферментація рамнози та інозиту, *S. enteritidis* ферментують арабінозу, рамнозу, дульцит.

16. Сальмонели, як правило, виділяють сірководень і не утворюють індол, дають позитивну реакцію з метиловим червоним і негативну - Фогеса-Проскауера (не утворюють ацетоїну), утилізують цитрат і ацетат. Не спроможні декарбосилувати глютамінову кислоту, але розщеплюють L- та DL-амінокислоти (лізин, орнітин, аргінін). Не ферментують сечовину, розріджують желатин, здатні відновлювати солі азотної кислоти (нітрати) до солей азотистої кислоти (нітриту).

17. Сальмонели мають три основні антигенні комплекси: O-антиген (соматичний), H-антиген (джгутиковий), Vi-антиген.

18. Бактерії роду сальмонел здатні утворювати термостійкі токсичні речовини - ендотоксини, які являють собою глюцидо-ліпоїдно-поліпептидний комплекс. За певних умов токсини можуть накопичуватися у харчових продуктах.

19. Сальмонели стійкі до впливу фізичних та хімічних факторів. У пташниках сальмонели виживають до 3-4 місяців, у посліді - до 120 днів, в кормах та підстилці за температури 25 °C вони залишаються життєздатними протягом 16-18 місяців, у відкритих водоймищах - від трьох до 90 днів, у морській воді - від 5 до 27 днів, у водопровідній воді - від 1-2 місяців до року, в стічних водах - до одного місяця. В яйцях сальмонели залишаються життєздатними 13 місяців, у ячному порошок - від 3 до 9 місяців, у замороженому м'ясі - від 6 до 13 місяців, у ґрунті - від 1 до 9 місяців.

При кип'ятінні сальмонели гинуть миттєво, за температури 80 °C деякі штами сальмонел зберігають життєздатність близько 15 хвилин. При біотермічному знезараженні посліду сальмонели інактивуються через 3 тижні, 1 % розчин фенолу вбиває сальмонел за 3 хвилини.

20. Інфікування птиці збудником сальмонельозу може відбуватися аліментарним шляхом, а також аерогенним та трансваріальним (через яйце).

21. Клінічні ознаки та перебіг хвороби. Інкубаційний період триває при аліментарному зараженні 5-7 днів, а при аерозольному - лише 24-36 годин. Розрізняють надгострий, гострий, підгострий і хронічний перебіг хвороби. Надгострий перебіг інфекції спостерігають у курчат, які вивелися вже хворими. Вони гинуть через кілька годин після виведення.

Гострий перебіг частіше спостерігається у молодняку у віці 1-10 днів. У хворих курчат погіршується або зникає апетит. Вони стають млявими, очі напівзакриті або закриті, крильця опущені. Курчата пересуваються повільно, часто пишуть. Головна ознака - діарея. Нерідко захворювання протікає з нервово-паралітичними явищами, особливо це характерно для виведених каченят - тремтіння лапок, відкидання голови на спину, плавальні рухи, перевертання на спину; у гусенят нервових розладів не буває. Більшість (50-80 %) пташенят гине, у перехворілих розвиваються хронічні запальні явища в яєчниках, яйцепроводі, клоаці.

При підгострому та хронічному перебігу клінічні ознаки менш виражені. Підгострий перебіг хвороби частіше виявляється у молодняку водоплавної птиці старшого віку, характеризується серозно-гнійним кон'юнктивітом, ринітом, проносом, запаленням суглобів.

Своєрідно сальмонельоз проявляється у голубів: гостро та надгостро протікає захворювання переважно у молодих голубів до 6-тижневого віку, більшість з них гине через декілька днів. Ознаки захворювання: погіршення апетиту, запалення кон'юнктиви, розлад функції кишечника. Надалі у голубів настає втрата сил, вони байдужі, сонливі, пір'я скуйовджене, виникає спрага. Температура тіла у всіх випадках гострого перебігу підвищена. При підгострому та хронічному перебігу характерна кишкова форма: безперервна діарея, послід рідкий, містить кров, пір'я хвоста сильно забруднене. Хронічний перебіг хвороби проявляється у дорослих голубів.

Суглобова форма виникає у молодих голубів і голубок, перехворілих септичною формою. Спочатку запалення суглобів і сухожилів протікає без видимих змін. Пізніше вони збільшуються, підвищується обсяг суглобової рідини. Уражений птах не в змозі літати, бігати, тому захворювання іноді називають паралічем.

Нервова форма в більшості випадків протікає підгостро або хронічно, виникає набагато рідше порівняно з іншими. Проявляється вона характерними нервовими явищами, проносом, парезами, кульгавістю та втратою здатності до пересування.

У невеликих птахів (горобців, канарок, зябликів, синиць, щиглів, папуг та інших) сальмонельоз протікає у гострій формі з 80 % смертністю.

22. Характер патолого-анатомічних уражень залежить від віку птиці та тяжкості захворювання. При блискавичному перебігу хвороби макроскопічні зміни в тканинах спостерігаються рідко.

23. У ембріонів, загиблих від сальмонельозу, виявляють запалення жовткової та хоріон-алантоїсної оболонки, збільшення печінки із сіро-білими вузликами некрозу чи переродження. У загиблого молодняку 3-9-денного віку при патолого-анатомічному розтині спостерігають збільшення печінки, селезінки, катаральне запалення легень, слизової оболонки кишечника, фібринозне запалення слизової оболонки сліпих відростків товстого кишечника, паренхіматозні органи кровонаповнені; у курчат - жовчний міхур значно збільшений, печінка вохряно-жовтого кольору, в черевній порожнині - залишки невикористаного жовтка змінених кольору (частіше до зеленувато-сірого) та консистенції (рідка).

24. При загибелі молодняку птиці при гострому та підгострому перебігу хвороби під час патолого-анатомічного розтину виявляють множинні вогнища некрозу в печінці, селезінці, серозний чи серозно-фібринозний перикардит, переродження печінки, застійні явища та запалення легенів. Слизова кишечника запалена. У дорослої птиці уражаються яєчники, в печінці, селезінці - осередки некрозу. Запалення та розрив оболонки уражених

фолікулів яєчників часто є причиною розвитку перитоніту та запалення яйцепроводу птиці.

II. Діагностика захворювання птиці на сальмонельоз

1. Діагноз "сальмонельоз" встановлюють з урахуванням епізоотичних даних, клінічних ознак, патолого-анатомічних змін та результатів серологічних, бактеріологічних досліджень. Вирішальне значення в постановці діагнозу "сальмонельоз" має виділення сальмонели бактеріологічними методами в державних лабораторіях ветеринарної медицини або уповноважених лабораторіях, визначених компетентним органом.

Для індикації сальмонел можна застосовувати ПЛР (полімеразну ланцюгову реакцію) або інші альтернативні методи дослідження, але при позитивному результаті дослідження слід проводити підтвердження класичними (еталонними) бактеріологічними методами.

2. Прижиттєву діагностику зараження птиці *Salmonella pullorum* - *gallinarum* (молоді кури, індики, фазани, качки), *Salmonella gallinarum* проводять методом ККРНГА (кровокрапельної реакції непрямой гемаглютинації) з еритроцитарним антигеном або методом ККРА (кровокрапельної реакції аглютинації) з кольоровим пулорним антигеном. Вік птиці, при якому найбільша вірогідність виявлення сальмонелозності серед птахопоголів'я: курей - 50-55 днів, індиків - 45-50 днів, серед дорослої птиці - при досягненні нею 40 % продуктивності. Досліджується 10 % батьківського поголів'я.

3. Для діагностики сальмонельозу до лабораторії направляють до 10 голів слабкої живої птиці і загиблої птиці, 30 штук яєць (з кожного виробничого приміщення, в якому виявлена загибель птиці), до 30 штук завмерлих у 12-18-денному віці ембріонів птиці. Патологічний матеріал для дослідження краще відбирати не пізніше 12 годин після загибелі птиці.

4. Для бактеріологічного дослідження молодняку птиці відбирається стерильно хоріон-алантоїсна рідина та залишки жовтка завмерлих ембріонів, кров із серця, жовчний міхур, жовч, трубчаста кістка, сліпі придатки товстої кишки, селезінка, печінка. Для бактеріологічного дослідження дорослої птиці відбирається кров із серця, деформовані та запалені фолікули яєчників та яйцеводи, печінка, селезінка, трубчаста кістка, жовчний міхур, жовч, ексудат із суглобів, сліпі придатки товстої кишки, ділянки тонких кишок, свіжі трупи дорослої птиці. Для серологічного дослідження відбирається кров, сироватка крові птахів. Для прижиттєвої діагностики та для виявлення джерела збудника проводиться моніторинг щодо захворюваності птиці на сальмонельоз та наявності сальмонел в продуктах птахівництва, кормах, на поверхнях обладнання, інвентарю, стін та підлоги забійних (переробних) цехів, кормобункерів та кормоцехів, холодильних (морозильних) камер тощо. При цьому відбирають репрезентативні зразки свіжого посліду, підстилковий матеріал, зразки пилу з виробничих поверхонь, яйця, змиви з яєць, змиви з виробничих поверхонь (підлога, стіни, обладнання тощо), папір з ящиків для транспортування одноденного молодняку, меконій, змиви та шкаралупу з вивідних лотків інкубаторів тощо.

При відборі зразків необхідно дотримуватись правил асептики з метою виключення можливості контамінації їх за рахунок суміжних ділянок шкіри, пір'я, інших органів, зовнішнього середовища тощо.

5. Відібрані зразки маркуються та разом із супровідними документами якнайшвидше (але не пізніше 24 годин) доставляють до відповідної державної лабораторії ветеринарної медицини чи до інших уповноважених лабораторій для бактеріологічного дослідження на наявність збудника сальмонельозу.

Якщо зразки не будуть відправлені протягом 24 годин, вони повинні бути заморожені. Зразки, відібрані від птахів, допускається направляти в лабораторію у замороженому вигляді у термохолодильниках.

У лабораторії зразки зберігаються в охолодженому вигляді до моменту їх дослідження, яке повинно розпочатися не пізніше 48 годин після їх надходження до лабораторії або не пізніше 4 днів з дати відбору зразків.

Зразки посліду, пилу, змиви можна доставляти за кімнатної температури (до 25 °С) за умови, що дослідження розпочнеться не пізніше ніж через 24 години після їх відбору, інакше їх слід зберігати охолодженими (4-8 °С) до початку лабораторного дослідження, яке повинно розпочатися не пізніше 48 годин від моменту відбору зразків.

6. Виділені штами сальмонел підлягають серотипуванню.

Присутність О-, Vi- та Н-антигенів сальмонел виявляють у реакції аглютинації на склі (РА) з відповідними полі- та моновалентними сальмонельозними сироватками.

Щодо кожної виділеної культури сальмонел має бути встановлена антигенна формула та її серовар за схемою Кауфмана - Уайта.

7. Визначають чутливість та резистентність у виділених культур сальмонел до антибактеріальних препаратів.

8. При встановленні попереднього діагнозу (підозри) на сальмонельоз враховуються позитивні результати проведених моніторингових досліджень в ході проведення виробничого та державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду (офіційного контролю).

Підозра на сальмонельоз оголошується, коли було виявлено *Salmonella* spp. в одному або декількох зразках (у тому числі органах, зразках пилу, посліду, змивах тощо).

9. При встановленні діагнозу сальмонельозу птиці враховуються результати досліджень повторно відібраних під час епізоотичного розслідування зразків, в яких була виявлена одна із цільових сальмонел, крім вакцинних штамів.

III. Програми лабораторного контролю за сальмонельозом

1. Для визначення та підтвердження статусу господарства щодо сальмонельозу в кожному птахогосподарстві з вирощування сільськогосподарської птиці має бути розроблена та виконуватись програма лабораторного контролю за сальмонельозом птиці.

Програма лабораторного контролю за сальмонельозом в птахогосподарствах включає відбір зразків на всіх стадіях виробництва з урахуванням віку та популяцій різних видів птиці за схемою, щоб виявити 1 % розповсюдження інфікованих сальмонелами птахів з 95 % лімітом вірогідності відповідно до таблиці 1 та згідно з [додатками 1](#) та [2](#).

Таблиця 1

Мінімальні вимоги щодо зразків, які необхідно відібрати, з урахуванням віку, популяцій птиці та стадії виробництва

Зооноз і зоонозний збудник	Популяція тварин	Стадії виробництва, на яких повинен здійснюватися відбір зразків
1	2	3
Племінна птиця (всіх видів) птахогосподарств		
Усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання людей та птиці	молодняк	добові курчата, чотиритижнева птиця, за два тижні до переміщення в стадію яйценосності

	дорослі продуктивні зграї	кожного другого тижня в період яйценосності
Кури-несучки та інша продуктивна птиця яєчних порід птахогосподарств:		
усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання людей та птиці	молодняк	добові курчата, молоді кури за два тижні до початку яйцекладки або переміщення
усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання людей та птиці	несучки	кожні 15 тижнів на стадії яйценосності
	бройлери	добові курчата, птиця, яка направляється на забій *
усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання людей та птиці	індики	добові індичата за 2 тижні до будь-якого переміщення, птиця, яка направляється на забій *
усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання людей та птиці	гуси, качки, перепели, голуби, куріпки, фазани, страуси та інша с/г птиця	задохлики або вибракувані добові курчата, молода птиця (за показниками клінічного стану), якнайближче до початку яйцекладки (за 4-2 тижні) або переміщення, птиця, яка направляється на забій *
усі серовари сальмонели, які можуть викликати захворювання населення та птиці	інша птиця, що утримується в неволі	добовий молодняк, меконій або лотки, за 4 тижні до будь-якого переміщення, протягом періоду вирощування, за показниками клінічного стану птиці
* Результати аналізу зразків повинні бути відомі до того, як птиця іде на забій.		

2. У птахогосподарствах контроль благополуччя стада щодо сальмонельозу птиці має проводитись:

1) самим виробником - у ході виробничого процесу у виробничих лабораторіях або за домовленістю у державних лабораторіях ветеринарної медицини / уповноважених лабораторіях, визначених компетентним органом за кошти виробника (власника) птиці; відбір зразків проводиться на усіх етапах виробництва та переробки птиці відповідно до таблиці 1 та згідно з [додатками 1, 2](#).

При виявленні присутності будь-якого серовару сальмонели виробником/лабораторією, яка проводила дослідження, обов'язково та терміново повідомляється головний державний інспектор територіального органу компетентного органу;

2) з ініціативи власника (виробника) - відбір зразків здійснюється представниками уповноважених органів ветеринарної медицини за два тижні перед переміщенням птиці / відправленням птиці на забій або за показниками клінічного стану птиці;

3) державний контроль та нагляд (відбір зразків).

3. Державний контроль та нагляд (відбір зразків) здійснюються:

1) при утриманні курей-несучок - зразки відбираються із птахогосподарства із поголів'ям не менше 1000 голів птиці:

при формуванні стада;

в добовому віці;

у віці 24+/-2 тижні;

зразки крові - якнайближче до початку яйцекладки (за 4-2 тижні) або переміщення;

не рідше 1 разу на 15 тижнів;

перед відправленням птиці на забій;

у будь-якому випадку підозри сальмонельозної інфекції, у тому числі при виявленні харчових отруєнь серед населення;

у всіх пташниках майданчика/господарства у разі виявлення *Salmonella enteritidis* та *Salmonella typhimurium* в одному із пташників;

у будь-яких випадках, коли компетентний орган вважає це за доцільне відповідно до чинного законодавства України;

2) при утриманні племінних (батьківських) стад - зразки відбираються від усього дорослого стада птахів птахогосподарства із утриманням не менше ніж 250 голів птиці. Відбір зразків проводиться в інкубаторії та пташниках:

в інкубаторії - кожні 16 тижнів. Якщо закладається більше 50000 штук інкубаційних яєць від одного стада, зразки відбираються у подвійній кількості;

при формуванні стада та під час виробничого циклу утримання племінної (батьківської) птиці в пташниках зразки відбираються:

у добовому віці;

у чотиритижневої птиці, у індиків - у віці 30-45 тижнів;

зразки крові - якнайближче до початку яйцекладки (за 4-2 тижні) або переміщення;

кожні 2 тижні (у індиків - кожні 3 тижні) в період яйцenessності до часу, коли залишиться вісім тижнів до закінчення виробничого циклу;

у разі виявлення в інкубаторії *Salmonella* spp. зразки відбираються від птиці з усіх пташників, з яких інкубаційні яйця поступали в інкубаторій;

у всіх пташниках майданчика/господарства у разі виявлення *Salmonella enteritidis*, *S. typhimurium*, *S. Infantis*, *S. Virchow*, *S. Hadar*, *S. pullorum*, *S. gallinarum* та *S. Arizonae* (для індиків) в одному із пташників.

Якщо протягом двох років поспіль у птахогосподарстві не реєструвалася *Salmonella* spp., компетентний орган може надати дозвіл на проведення відбору зразків один раз за весь час виробничого циклу у птахогосподарстві та один раз на рік в інкубаторії або два рази на рік у птахогосподарстві;

3) при утриманні курей-бройлерів зразки відбираються:

при формуванні стада та не менше 1 разу з кожного пташника перед відправленням птиці на забій із птахогосподарства із поголів'ям птиці не менше ніж 5000 голів;

у будь-якому випадку виникнення підозри на сальмонельозну інфекцію, у тому числі при виявленні харчових отруєнь серед населення;

на основі ймовірного ризику та щоразу, коли компетентний орган вважає за доцільне. Компетентний орган дозволяє відбір зразків за шість тижнів до забою, якщо бройлерів вирощували до 81 дня;

4) при утриманні індиків м'ясних порід зразки відбираються:

при формуванні стада та 1 раз з кожного пташника перед відправленням птиці на забій у птахогосподарствах із поголів'ям не менше 500 голів дорослих індиків;

у будь-якому випадку підозри сальмонельозної інфекції, у тому числі при виявленні харчових отруєнь серед населення;

на основі ймовірного ризику щоразу, коли компетентний орган вважає за потрібне;

5) у господарствах, у тому числі зоопарках, мисливських господарствах, інкубаторно-птахівничих підприємствах тощо, у власників або утримувачів птиці, які займаються розведенням, утриманням, вирощуванням та реалізацією інкубаційних яєць, живої птиці та птахопродукції, де утримується невелика кількість птиці одного будь-якого виду або

декількох різних видів, у тому числі курей-несучок менше ніж 1000 голів, племінної птиці менше ніж 250 голів, курей-бройлерів менше ніж 5000 голів, індиків м'ясних порід менше ніж 500 голів, проводиться відбір таких зразків:

задохлики (мертві ембріони птиці) або відбракований добовий молодняк (всі доступні, максимум до 60 зразків/голів) або молодняк під час розміщення його у пташник (всі доступні, максимум до 60 зразків/голів);

зразки крові - якнайближче до початку яйцекладки або переміщення (за 4-2 тижні);

кожне стадо повинно бути перевірено принаймні один раз на рік;

зразки посліду - за 4 тижні до будь-якого переміщення птахів / яєць.

Кількість зразків, яку необхідно відібрати в ході відбору зразків у невеликих стадах, зазначена у таблиці 2.

Таблиця 2

Кількість зразків, необхідна для відбору у невеликих стадах птиці

Розмір стада, голів	Кількість зразків, яку необхідно відібрати, щоб мати 95 % впевненість, щоб виявити 5 % розповсюдженості сальмонельозу у всьому стаді (голів / зразків)
1-20	Вся птиця
20-29	20
30-39	25
40-49	30
50-59	35
60-89	40
90-100	50
200-499	55
500 і більше	60

Державний контроль та нагляд (відбір зразків) проводяться в кожному птахогосподарстві, інкубаторії, інкубаційному цеху тощо державними інспекторами ветеринарної медицини (офіційними лікарями ветеринарної медицини) за участю представників господарства. Відбір зразків проводиться неочікувано, без попередження власників або на вимогу власника.

Якщо присутність *Salmonella* spp. не визначена, але відмічено позитивний ефект дії антибактеріальних препаратів або інгібіторів бактеріального росту, стадо птиці розглядається як підозріле на наявність збудника сальмонельозу.

4. Проведення відбору зразків:

1) відбір зразків на потужностях (об'єктах), що займаються утриманням стад птиці (продуктивної птиці яєчних порід, м'ясних порід, племінної (батьківської) птиці), та потужностях (об'єктах) з виробництва птахопродуктів необхідно проводити, дотримуючись кількості та кратності відбору зразків, зазначених в [додатку 1](#) та таблиці 2;

2) відбір зразків на потужностях (об'єктах) з переробки продуктів забою птиці та виробництва яєчних продуктів необхідно проводити, дотримуючись кількості та кратності відбору зразків, зазначених в [додатку 2](#);

3) державний контроль сальмонельозу птахів (відбір зразків) на потужностях (об'єктах), що займаються утриманням невеликих стад птиці, дрібної, декоративної, екзотичної птиці у неволі, проводиться відповідно до таблиці 1, підпункту 5 пункту 3 цього розділу, таблиці 2;

4) відбір зразків проводиться відповідно до періодичності, наведеної в [додатках 1, 2](#), підпункті 5 пункту 3 цього розділу та таблиці 2, та / або після отримання позитивних результатів з лабораторій, які проводили дослідження.

Державний контроль та нагляд проводяться на усіх технологічних процесах утримання, розведення, вирощування, отримання продукції птахівництва (інкубаційних яєць, яєць, м'яса тощо), на потужностях (об'єктах) з переробки продуктів забою та виробництва яєчних продуктів з обов'язковим відбором зразків.

Відбір зразків біоматеріалу від птиці та продукції птахівництва проводиться відповідно до чинних нормативно-правових актів України та враховуючи вимоги законодавства Європейського Союзу з питань здоров'я і благополуччя тварин (птиці), безпечності харчових продуктів та кормів.

5. Відбір біоматеріалу необхідно здійснювати від птиці, що не підлягала обробці антибактеріальними препаратами, або після закінчення термінів очікування виведення залишків цих препаратів (каренції).

З метою державного контролю (нагляду) застосування антибактеріальних препаратів у птахогосподарствах державними лабораторіями ветеринарної медицини повинні проводитись дослідження на наявність протимікробних препаратів в зразках посліду, періодичність цих досліджень має складати 4 зразки з кожного господарства на рік (1 раз на квартал), а також можна відібрати випадковим вибором додаткові зразки - не більше 5 птахів з кожного пташника / об'єкта для можливого дослідження на протимікробні інгібітори. У разі виявлення фактів застосування антибактеріальних препаратів або інгібіторів бактеріального росту з метою контролю сальмонельозу при проведенні епізоотичного розслідування поголів'я розглядається як інфіковане сальмонелою.

6. У разі коли компетентний орган не впевнений у достовірності отриманих хибнопозитивних або хибнонегативних результатів, він приймає рішення про повторне дослідження птиці відповідно до [розділу V](#) цієї Інструкції.

7. Після відбору зразків їх маркують, опломбовують. До відібраних проб додається супровідний документ, який містить: ідентифікаційний контрольний номер господарства (об'єкта з утримання птиці), відповідну спеціалізацію і характеристику виробництва, дату, місце відбору, вид об'єкта дослідження та дослідного матеріалу; вік птиці та її стан (або термін інкубації) на момент відбору зразків; інформацію про застосування антибактеріальних препаратів (дата останньої обробки антибактеріальними препаратами); дата вакцинації птиці та дані про вакцини (живі або інактивовані, серія, виробник), якщо щеплювалася птиця проти сальмонельозу; дані про спеціаліста ветеринарної медицини (посада, прізвище, ім'я, по батькові), який проводить відбір зразків та направляє у

визначену державну лабораторію ветеринарної медицини або у будь-яку уповноважену на проведення таких досліджень лабораторію.

IV. Профілактика захворювання птиці на сальмонельоз

1. Для профілактики захворювання птиці на сальмонельоз керівники та спеціалісти птахогосподарств незалежно від форм власності, а також власники домашньої (свійської) птиці (фізичні та юридичні особи), які утримують птицю для подальшої реалізації або реалізують птахопродукцію, зобов'язані суворо виконувати вимоги, передбачені [Ветеринарно-санітарними правилами для птахівницьких господарств і вимогами до їх проектування](#), затвердженими наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 03 липня 2001 року № 53, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 05 липня 2001 року за № 565/5756, або [Ветеринарно-санітарними вимогами утримання птиці в особистих селянських господарствах](#), затвердженими наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 19 грудня 2006 року № 100, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 19 січня 2007 року за № 42/13309 (із змінами) (далі - Ветеринарно-санітарні вимоги утримання птиці), та іншими нормативно-правовими актами.

2. Керівники та спеціалісти птахогосподарств (власники або утримувачі птиці) організують захист господарства (об'єкта з утримання птиці) від занесення даної інфекції та її розповсюдження у господарстві і за його межами.

Для цього забезпечують:

завезення інкубаційних яєць тільки з господарств, благополучних щодо сальмонельозу та інших інфекційних захворювань;

проведення інкубації завезених яєць в окремому інкубаторії в умовах надійної ізоляції від інкубаційних яєць, одержаних у даному господарстві;

чітку ідентифікацію інкубаційних яєць з різних господарств;

недопущення змішування в інкубаційних та вивідних інкубаторах яєць, доставлених з різних господарств;

дезінфекцію формальдегідом інкубаційних яєць перед закладкою в інкубатор відповідно до вимог [Інструкції з проведення санітарної обробки - дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва](#), затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080 (із змінами) (далі - Інструкція з проведення санітарної обробки - дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва), або іншими ветеринарними препаратами, що зареєстровані в Україні відповідно до [Положення про державну реєстрацію ветеринарних препаратів](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 року № 1349, згідно з листівками-вкладками на ветеринарні препарати;

виращування ремонтного молодняка ізолювано від дорослої птиці, дотримання термінів міжциклових профілактичних перерв перед посадкою кожної наступної партії птиці, проведення якісної підготовки приміщень до посадки, підтримання високої санітарної культури в пташниках, інкубаторії та інших виробничих приміщеннях;

дезінфекцію яєць у племінному (батьківському) господарстві, призначених для інкубації, - парами формальдегіду не пізніше 1,5 години після знесення і перед відправкою в інкубаторій; в інкубаторії - одразу ж після їх надходження; після перенесення у вивідний інкубатор, або іншими деззасобами, дозволеними в Україні, згідно з листівками-вкладками на ветеринарні препарати;

дезінфекцію повітряного простору у вивідних інкубаторах у період виводу парами формаліну (для цього на підлогу вивідної шафи ставлять ванночку (кювету) розміром 20 x 30 см, у яку наливають на 8-10 см формалін із вмістом формальдегіду 20-30 % і залишають цей розчин до кінця виводу), якщо дезінфекція не передбачена конструкцією вивідних шаф, чи іншим методом або іншими деззасобами, дозволеними в Україні, згідно з настановами щодо їх застосування, якщо вивідні шафи не обладнані автоматичною системою дезінфекції;

перед вибіркою молодняку з метою попередження поширення сальмонельозу - видалення пуху продуванням чистим повітрям з лотків і підлоги вивідних шаф. Відразу після вибірки молодняку відходи інкубації збирають у герметичну металеву тару (діжки, контейнери) із кришкою і відправляють на утилізацію (спалювання), а вивідні шафи і лотки дезінфікують "по-брудному" (із залишками інкубації), миють 0,5 % розчином кальцинованої соди або іншими дозволеними в Україні мийними засобами згідно з настановами щодо їх застосування, потім повторно дезінфікують вологим методом "по-чистому" або парами формальдегіду чи іншими дозволеними в Україні дезінфекційними засобами згідно з листівками-вкладками на ветеринарні препарати;

після чергового звільнення вивідних шаф та вивідного залу інкубаторію - проведення в них вологого прибирання і дезінфекції. Перерва у вивідних шафах між черговими партіями повинна становити не менше трьох днів.

3. Вибірку курчат яєчних і м'ясних кросів проводять через 504-512 годин, індичат легких і важких кросів - відповідно через 650-672 години, каченят - через 612-620 годин, гусенят - через 696-710 годин після виходу інкубатора на режим інкубації.

4. Спеціалісти ветеринарної медицини виконують зоогігієнічні та ветеринарно-санітарні вимоги при транспортуванні, утриманні та годівлі птиці, будівництві об'єктів птахівництва; організують роботу птахопідприємств у закритому режимі, підтримують у робочому стані ветеринарно-санітарні об'єкти (дезбар'єри, санпропускники, дезкилими тощо).

5. Спеціалісти ветеринарної медицини проводять аерозольну дезінфекцію приміщень у присутності птиці відповідно до вимог [Інструкції з проведення санітарної обробки - дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва](#) розчином молочної кислоти, резорцину, йодтриетиленгліколю, однохлористим йодом, вірконом чи іншими засобами, що зареєстровані в Україні і рекомендовані для цієї мети.

6. Кожна п'ята партія комбікормів і кожна партія кормів тваринного походження, отриманих чи завезених у птахогосподарство, підлягає бактеріологічному контролю на наявність сальмонел.

7. Забороняється використання кормів тваринного походження для батьківських та прабатьківських стад курей, індиків та іншої птиці.

8. У птахогосподарстві необхідно організувати постійні заходи з дезінфекції, дератизації, дезінсекції, дезакаризації і недопущення залітання диких, синантропних птахів у пташники, вольєри, кормоцехи тощо шляхом герметизації можливих місць їх потрапляння в приміщення.

9. Трупни птиці, відходи інкубації утилізують у спеціально обладнаному цеху утилізації. При цьому необхідно забезпечити повне знезараження відходів інкубації.

При відсутності обладнаного цеху утилізації трупи птиці та відходи інкубації утилізують або знищують шляхом спалення на спеціалізованих підприємствах.

10. Послід складають на спеціальних послідосховищах з наступним його знезаражуванням біотермічним або іншими методами.

11. Транспорт і тару, які використовували для перевезення курчат, відходів інкубації, дезінфікують після кожного використання або, якщо дезінфекція тари неможлива, її спалюють (картонну, дерев'яну).

12. Лабораторний контроль птахопродукції здійснюється відповідно до чинного законодавства.

13. В особистих селянських господарствах проводяться заходи згідно з ветеринарно-санітарними вимогами утримання птиці.

V. Заходи при підозрі на захворювання птиці на сальмонельоз (при виявленні *Salmonella* spp.)

1. Результати лабораторного дослідження зразків, відібраних в племптахогосподарстві (на батьківських стадах, в інкубаторію, пташнику, з ящиків для транспортування добових курчат, від живої або мертвої птиці, на яйцескладі, у забійному цеху, на кормоскладі тощо, в яких виявлено наявність *Salmonella* spp., дозволяють підозрювати наявність у птиці племптахогосподарства / батьківського стада збудника сальмонельозу, небезпечного для людей (*Salmonella enteritidis* і *Salmonella typhimurium*, *S. Nadar*, *S. Infantis*, *S. Virchow*) та птиці (*S. Gallinarum*, *S. Pullorum*, *Salmonella enteritidis*, *Salmonella typhimurium*, для індиків - *S. Arizonae*).

А також при отриманні результатів лабораторних досліджень зразків, відібраних у птахогосподарстві (особистому селянському господарстві), в яких виявлено наявність *Salmonella* spp. (є підозра щодо наявності збудника сальмонельозу у птиці, небезпечного для людей (*Salmonella enteritidis* і *Salmonella typhimurium*)), керівник птахогосподарства, уповноважений (офіційний) лікар ветеринарної медицини, головний лікар птахогосподарства (лікар ветеринарної медицини (господар)/лабораторія, яка проводила дослідження) протягом 6 годин в усній або письмовій формі зобов'язані повідомити головного державного інспектора територіального органу компетентного органу та структурний підрозділ з питань охорони здоров'я обласної (міської) державної адміністрації для вжиття спільних заходів, направлених на недопущення поширення інфекції:

припинити переміщення добового молодняку, дорослої птиці, яєць, інкубаційних яєць із пташника (вольєра), де виникла підозра на сальмонельоз, за винятком переміщення птиці на забій, з подальшою обов'язковою термообробкою продуктів забою, яка гарантує знищення сальмонели в них, або на утилізацію;

заборонити вигули водоплавної птиці на прилеглих територіях, озерах, річках;

заборонити випуск мисливських видів птиці, яка утримується в неволі, для поповнення поголів'я птиці у мисливських угіддях або природньому середовищі, виступи/покази птиці у громадських місцях;

зберігати інкубаційні яйця, яйця з пташника з підозрою на наявність збудника сальмонельозу в окремому місці (пташнику - за їх невеликої кількості) або дозволяється перевозити їх (за умов додержання відповідних умов транспортування) в окреме приміщення для тимчасового зберігання, ізольовано від яєць, отриманих від птиці із благополучних пташників;

припинити у разі виявлення контамінації сальмонелою інкубаційних яєць у яйцескладі або контамінації сальмонелою об'єктів яйцескладу переміщення інкубаційних яєць/ яєць з яйцескладу та їх закладення на інкубацію;

заборонити реалізацію інкубаційних яєць в інші птахогосподарства або на інкубацію, а харчових - в торговельну мережу від птиці з пташників, в яких є підозра на наявність збудників сальмонельозу, а за відсутності чіткої ідентифікації (відслідковуваності) надходження яєць з пташників - з майданчика;

заборонити реалізацію в торговельну мережу яєць, одержаних від племінної птиці, не придатних для інкубації, і також яєць від птиці з пташників, в яких є підозра на наявність збудників сальмонельозу, а за відсутності чіткої ідентифікації (відслідковуваності) надходження яєць з пташників - з майданчика;

промаркувати інкубаційні, харчові яйця, які походять із пташників, з підозрою на наявність збудника сальмонельозу, позначеннями, щоб чітко відрізнити їх від яєць інших пташників;

заборонити завезення інкубаційних яєць з неблагополучних пташників у яйцесклад інкубаторію та закладення інкубаційних яєць в інкубатори;

заборонити переміщення інкубаційних яєць серед інкубаторів, крім перенесення їх у вивідні шафи з дотриманням ветеринарно-санітарних заходів, направлених на попередження поширення сальмонельозу;

заборонити вивезення виведеного племінного добового молодняку у благополучні щодо сальмонельозу птахогосподарства, крім вивезення його на відгодівлю або у товарні яєчні птахогосподарства з дотриманням відповідних умов транспортування;

заборонити вивезення відходів інкубації без попереднього їх знезаражування;

заборонити вивезення до центрів пакування товарних яєць, щодо яких існує підозра на наявність збудника сальмонельозу (та яєць, які походять від стад із невідомим ветеринарним станом), поки не будуть надані гарантії, що пакувальний центр може забезпечити здійснення заходів щодо запобігання перехресного забруднення яєць із інших стад.

Інкубаційні яйця, отримані з благополучних пташників, дозволяється використовувати без обмежень при підтвердженні чіткої ідентифікації (відслідковуваності) надходження яєць із пташників.

При підозрі на сальмонельоз у голубнику забороняється:

обліт голубів, обмін/продаж, переміщення голубів;

участь у спортивних змаганнях, виставках.

При підозрі на наявність сальмонели в кормах - припинити згодовування цих кормів та переміщення їх за межі птахогосподарства.

При підозрі на сальмонельоз в іншій птиці, у тому числі декоративної, зоопаркової тощо, дотримуватись загальних вимог обмежень при інфекційних захворюваннях.

2. При виявленні *Salmonella* spp. під час первинних досліджень зразків, відібраних від сільськогосподарської птиці та птиці, що утримується в неволі, та для остаточного встановлення діагнозу на сальмонельоз або для виключення хибнопозитивних первинних результатів комісія повинна негайно провести епізоотологічне обстеження птахогосподарства. А також комісійно повторно відібрати зразки біоматеріалів від птахів стада, що підпадає під підозру в зараженні на всіх стадіях технологічного процесу при утриманні птиці та виробництві птахопродуктів, переробці продуктів забою птиці та виробництва яєчних продуктів, і відібрати зразки кормів, а саме:

1) відбір зразків від курей-несучок (та іншої птиці яєчної продуктивності) включає обов'язкові зразки:

зразки сліпих придатків товстих кишок та яйцепроводів від 300 птахів (зразки відбираються від свіжих трупів / відбракованої живої птиці / забитої з діагностичною метою птиці) з кожного птахогосподарства (площадки або зони);

змиви з поверхні шкаралупи та вмісту яєць (від 4000 яєць з кожного птахогосподарства (площадки або зони)) об'єднаними зразками (пулами) партіями по 40 яєць в одному пулі, всього необхідно 100 таких пулів;

7 об'єднаних зразків (пулів) технологічної специфікації - як посліду, так і з оточуючого птицю середовища, які відбираються з кожного пташника, залежно від типу утримання птиці:

при клітковому утриманні птиці відбирають:

5 природно змішаних зразків (пулів) посліду з 60 різних точок з таких технологічних об'єктів: транспортер для посліду або стрічок, скребки та ями для посліду залежно від типу кліткового обладнання у пташнику. Кожен з 5 зразків посліду, зібраних у господарстві, вагою не менше 200-300 грамів;

2 зразки (пули) технологічного пилу, відібрані з кліткового обладнання зверху та знизу (кожен зразок вагою по 50 грамів (250 мл)), в окремому посуді;

при утриманні птахів на підлозі/ на вигулах відбирають:

5 змішаних зразків з підстилки з послідом та вологого сміття з підлоги, відібраних 5 парами бахіл (шкарпеток) з 5 секторів пташника (кожен сектор пташника - не менше 100 м площі підлоги);

1 змішаний зразок технологічного пилу (50 грамів) з яйцетранспортера та стрічок для збору яєць;

1 змішаний зразок технологічного пилу (50 грамів) з 20 різних місць пташника (стіна, клітка, повітропровід (з 4 місць), вентилятори (з 4 місць), труби, балки (з 10 місць), двері тощо);

додаткові зразки:

не менше 10 змивів (кожний з поверхні не менше 900 см²) з технологічних носіїв кожного пташника: кліток, стін, транспортерів, обладнання, коробів, балок, повітропроводів, вентиляторів, інших поверхонь;

500 грамів кормів з кожної партії, завезеної в птахогосподарство або виробленої в птахогосподарстві;

не менше 10 змивів, кожний (з поверхні не менше 900 см²) з приміщень забійних цехів, переробних цехів, сортувальних цехів, кормоцеху, кормоскладу, яйцескладу, з кормобункерів;

2) відбір зразків від бройлерів включає обов'язкові зразки:

7 об'єднаних зразків (пулів) технологічної специфікації як посліду, так і з від оточуючого птицю середовища, які відбираються з кожного пташника залежно від типу утримання птиці:

при клітковому утриманні птиці відбирають:

5 природно змішаних зразків (пулів) посліду (вагою не менше 200-300 грамів кожен) з таких технологічних об'єктів: транспортер для посліду або стрічки, скребки та ями для посліду залежно від типу кліткового обладнання у пташнику;

2 зразки (пули) технологічного пилу, відібрані з кліткового обладнання зверху та знизу (кожен зразок вагою по 50 грамів (250 мл)), в окремому посуді;

при утриманні бройлерів на підлозі відбирають:

5 змішаних зразків з підстилки з послідом та вологого сміття з підлоги, відібраних 5 парами бахіл (шкарпеток) з 5 секторів пташника (кожен сектор пташника не менше 100 м площі підлоги);

1 змішаний зразок технологічного пилу (50 грамів) з 20 різних місць пташника (стіна, повітропровід (з 4 місць), вентилятори (з 4 місць), труби, балки (з 10 місць) тощо;

додаткові зразки:

не менше 10 змивів (кожний з поверхні не менше 900 см²) з технологічних носіїв кожного пташника: кліток, стін, транспортерів, обладнання, столів, коробів, балок, повітропроводів, вентиляторів, інших поверхонь;

500 грамів кормів з кожної партії, завезеної в птахогосподарство або виробленої у птахогосподарстві;

не менше 10 змивів (кожний з поверхні не менше 900 см²) з приміщень забійних цехів, переробних цехів, сортувальних цехів, кормоцеху, кормоскладу, з кормобункерів;

3) відбір зразків від індиків включає обов'язкові зразки:

7 об'єднаних зразків (пулів) технологічної специфікації як посліду, так і з оточуючого птицю середовища, які відбираються з кожного пташника залежно від типу утримання птиці:

5 природно змішаних зразків з підстилки та вологого сміття з підлоги, відібраних 5 парами бахіл (шкарпеток) з 5 секторів пташника, кожен сектор пташника - не менше 100 м площі підлоги;

2 змішані зразки технологічного пилу (50 грамів) з 20 різних місць пташника (стіни, повітропровід (з 4 місць)), вентилятори (з 4 місць), труби, балки (з 10 місць) тощо;

додаткові зразки:

500 грамів кормів з кожної партії, завезеної в птахогосподарство або виробленої в птахогосподарстві;

не менше 10 змивів (кожний з поверхні не менше 900 см²) з приміщень забійних цехів, переробних цехів, сортувальних цехів, кормоцеху, кормоскладу, яйцескладу, з кормобункерів;

4) від племінної птиці (батьківського стада) відбір зразків проводиться на всіх стадіях утримання птиці та в інкубаторії, як зазначено в підпункті 1 пункту 4 розділу III цієї Інструкції та додатка 1. Кількість точок, звідки слід відбирати окремі зразки посліду з метою формування загального зразка, становить:

200 - для 250-349 птахів;

220 - для 350-449 птахів;

250 - для 450-799 птахів;

260 - для 800-999 птахів;

300 - для 1000 і більше птахів;

5) відбір зразків від інших видів свійських птахів та птахів, які утримуються в неволі (у тому числі декоративних, дрібних, екзотичних, мисливських):

повторно відібрати зразки від птахів стада, що підпадає під підозру в зараженні, як вказано у підпункті 5 пункту 3 розділу III цієї Інструкції та таблиці 2;

для визначення джерела виникнення сальмонельозу відібрати:

7 обов'язкових зразків (пулів) технологічної специфікації з кожного приміщення залежно від типу утримання птиці:

при клітковому утриманні птиці відбирають:

3 природно змішаних зразки посліду з таких технологічних об'єктів: транспортер для посліду або стрічки, скребки та ями для посліду або інші підручні предмети для видалення посліду залежно від типу клітки у приміщенні, короби. Кожний з 3 зразків посліду, зібраних у господарстві, повинен мати вагу не менше 100 грамів, або весь, що є в наявності на час відбору, якщо його вага менша (для маленьких зграй птахів);

2 зразки (пули) технологічного пилу, відібрані з кліток зверху та знизу або з інших поверхонь у приміщенні, з кормобункерів (кожен по 50 грамів);

не менше 2 змивів (кожний з поверхні не менше 900 см²) з технологічних поверхонь приміщення: кліток, стін, транспортерів, обладнання, коробів, балок, повітропроводів, вентиляторів, кормобункерів;

при утриманні на підлозі або вільному вигулі птахів відбирають:

3 змішані зразки з підстилки та вологого сміття з підлоги, відібраних 3 парами бахіл (шкарпеток) з різних місць приміщення, щоб охопити всю поверхню підлоги, або на відбір тканинними тампонами, як вказано у пункті 3 цього розділу;

2 змішані зразки технологічного пилу (50 грамів) з яйцетранспортера, стрічок або інших ємностей для збору яєць та з різних місць приміщення (стіна, повітропровід, вентилятори, труби, балки, кормобункери, столи тощо) або на відбір тканинними тампонами, як вказано у пункті 3 цього розділу;

не менше 2 змивів (тканинних тампонів) (кожний з поверхні не менше 900 см²) з технологічних поверхонь приміщення: кліток, стін, транспортерів, обладнання, балок, повітропроводів, вентиляторів, кормобункерів, столів, коробів або з інших поверхонь;

крім того, відбираються додаткові зразки - до 500 грамів кормів з кожної партії, завезеної у птахогосподарство або виробленої у птахогосподарстві (особливу увагу приділити складовим тваринного походження) на час виникнення підозри у зараженні птиці.

Серед невеликих стад птахів та дрібних видів птахів малої кількості, які утримуються в малих приміщеннях (у тому числі клітках, вольєрах), відбирають 1-2 зразки змивів пилу вологими тканинними тампонами з комбінованих поверхонь по всьому приміщенню (клітці), а також зразки посліду, підстилки, вологого сміття з підлоги, де утримувалась птиця, та зразки кормів у репрезентативних об'ємах з дотриманням вимог [підпункту 5](#) пункту 3 розділу III цієї Інструкції та таблиці 2.

3. Загальні вимоги до відбору зразків технологічної специфікації:

1) змішаний зразок посліду формується з окремих зразків свіжого посліду вагою не менше 1 грама, відібраних випадково з різних (до 60) місць кожного пташника, кількість зразків залежить від кількості птахів у пташнику. З кожного пташника необхідно відібрати по два змішаних зразки для дослідження.

Зразки змішаного посліду відбираються від поголів'я, яке утримується в клітках, зазвичай зі стрічок для посліду, зі шкребків або з ям, залежно від типу пташника:

зі стрічок для посліду, встановлених під кожною кліткою, які періодично включаються і розвантажуються в контейнер;

із системи ям для посліду, в яких дефлектори, розташовані під клітками, направлені в розташовану під пташником яму;

із системи ям для посліду одного пташника з ярусним розташуванням кліток, де послід потрапляє безпосередньо в яму.

Загальний зразок змішаного посліду повинен представляти кожен ряд пташника;

2) зразки шкарпеток (бахіл) та/ або пилу відбираються так:

поверхня бахіл (шкарпеток) зволожується за допомогою спеціального розчинника (наприклад, 0,8 % розчин хлориду натрію, 0,1 % пептону на нейтральній стерильній воді або стерильна вода з будь-яким іншим розчинником, дозволеним компетентним органом).

Слід забезпечити, щоб всі ділянки пташника підпадали під відбір зразків пропорційним способом. 2-5 пар бахіл (шкарпеток) розраховані на 50-20 % пташника, репрезентативні зразки відбираються з усіх частин пташника, у тому числі із зон з твердим покриттям та із зон з ґратчастим покриттям (у разі якщо ходіння по них безпечно).

Після завершення відбору зразків шкарпетки акуратно знімають, вивертають таким чином, щоб не струсити те, що прилипло, та поміщають у стерильну ємність або банку з маркуванням.

У випадку неможливості використання шкарпеток (бахіл) відбір зразків (зразок пилу 100 грамів) проводиться із різних місць пташника шляхом протирання одним або кількома вологими тампонами з текстильної тканини забруднених поверхонь пташника (площею не менше 900 см²).

У випадку утримання стад птиці з поголів'ям менше 100 голів у приміщенні (вольєрі) з обмеженим простором бахіли (шкарпетки) можна замінити на тканинні тампони для відбору зразків із забруднених пилом та послідом технологічних поверхонь.

VI. Заходи щодо ліквідації сальмонельозу птиці

1. У разі підтвердження діагнозу захворювання птиці на сальмонельоз птахогосподарство (пташник, відділення, птахівничий майданчик, двір, об'єкт з утримання птиці тощо) оголошують неблагополучним, невідкладно вводять карантинні обмеження та проводять комплекс ветеринарно-санітарних заходів.

2. При підтвердженні бактеріологічним методом наявності у птиці *S. Enteritidis*, *S. Typhimurium* проводять такі ветеринарно-санітарні заходи:

всю птицю (у тому числі племінну/батьківське стадо) або кондиційний молодняк неблагополучного пташника (майданчика), двору забивають і направляють на промислову переробку (з обов'язковою термічною обробкою, яка гарантує знезараження сальмонел) або на утилізацію. Такі продукти промислової переробки використовуються для споживання людиною, якщо вони відповідають критерію "Сальмонела відсутня в 25 грамах";

інкубаційні яйця, виведений добовий молодняк та молодняк, який не досягнув кондиційної живої ваги, знищуються та утилізуються;

неінкубаційні яйця знищуються;

до забою забороняється переміщення птиці із неблагополучних пташників усередині господарства (відділення, ферми, площадки, зони, бригади), крім відправлення птиці на забій;

забороняється реалізація яєць та продуктів забою від хворої, інфікованої птиці в торговельну мережу;

забороняється використання яєць та продуктів забою, отриманих від птиці з неблагополучних пташників, без термічної обробки;

забороняється використання продуктів забою птиці без попереднього знезараження.

При підтвердженні сальмонельозу птиці (при виявленні *S. Enteritidis*, *S. Typhimurium*) територіальні органи компетентного органу повідомляють структурні підрозділи з питань охорони здоров'я обласних (міських) державних адміністрацій.

3. У неблагополучному птахогосподарстві (об'єкті з утримання птиці) при виявленні бактеріологічним методом *S. Gallinarum*, *S. Pullorum*, *S. Arizonae* та інших серотипів сальмонел, визначених у підпунктах 1 та 2 пункту 4 розділу I цієї Інструкції, проводять комплекс ветеринарно-санітарних заходів, що:

1) забороняють:

вивіз інкубаційних яєць та птиці в інші птахогосподарства;
до забою переміщення птиці із неблагополучних пташників усередині господарства (відділення, ферми, площадки, зони, бригади), крім відправлення птиці на забій;

реалізацію яєць, яйцепродуктів та продуктів забою від хворої, інфікованої птиці в торговельну мережу;

використання продуктів забою птиці без попереднього знезараження;

використання товарних яєць, яйцепродуктів та продуктів забою, отриманих від птиці з неблагополучних на сальмонельоз пташників, без обов'язкової термічної обробки або обробки методом, який гарантує знищення усіх серотипів сальмонел;

реалізацію птахопродукції для споживання людиною, якщо така продукція за результатами лабораторних досліджень не відповідає критерію "Сальмонела відсутня в 25 грамах птахопродукту";

крім вищевизначеного, у неблагополучних щодо сальмонельозу племінних / батьківських, пробатьківських стадах та в господарствах, які займаються розведенням птиці та її реалізацією, забороняється:

зберігання інкубаційних яєць, отриманих від підозрілої або хворої птиці, разом з інкубаційними яйцями, отриманими від здорової птиці;

інкубація яєць із неблагополучного пташника, майданчика (площадки, ферми, бригади, зони);

крім вищевизначеного, у неблагополучних щодо сальмонельозу стадах іншої птиці (у тому числі страусів, качок, гусей, фазанів, перепілок, куріпок, цесарок, папуг, декоративної, мисливської, екзотичної, спортивної, ловчої, зоопаркової та іншої птиці), яка утримується в неволі, забороняється:

вигульне утримання всіх видів птиці на прилеглих територіях, озерах, річках;

переміщення, обмін, а також продаж декоративної, екзотичної (у тому числі голубів), зоопаркової птиці та інкубаційних яєць від них, участь у змаганнях спортивних голубів, у виставках тощо;

випускання птиці, яка утримується в неволі, для поповнення поголів'я мисливських видів птиці у мисливські угіддя або природне середовище;

переміщення, обмін, реалізація інкубаційних яєць та домашньої птиці (птахопродукції), яка утримується громадянами, за межі господарства, об'єкта з утримання птиці/двору;

2) дозволяють:

ввезення у господарство інкубаційних яєць і добового молодняку птиці з господарств, благополучних щодо інфекційних хвороб птиці, за умови інкубації яєць в окремому інкубаторії після його санації (окремо від яєць даного господарства) та ізолюваного вирощування отриманого молодняку;

інкубацію яєць, отриманих від птиці з благополучних пташників, вільних від сальмонел, для внутрішньогосподарських потреб (наприклад, для вирощування бройлерів);

переведення інкубаційних яєць у товарні з подальшим використанням в умовах, які гарантують знешкодження сальмонел (з обов'язковою термічною обробкою або обробкою методом, що гарантує знищення усіх серотипів сальмонел);

переведення виведеного добового племінного/батьківського молодняку та дорослої племінної птиці / батьківського стада, пташника (майданчика) у промислову групу для одержання харчових яєць, вирощування/забою на м'ясо;

проведення лікування цінних порід птиці антимікробними препаратами з визначенням їх чутливості;

залишати інкубаційні яйця, отримані від племінного/ батьківського стада курей м'ясних порід, які знаходяться на різних стадіях інкубації, до закінчення періоду інкубації та використовувати для внутрішніх потреб (вирощування/забій на м'ясо) господарства без права реалізації в інші птахогосподарства або населенню;

вирощувати добовий молодняк племінної птиці / птиці батьківських стад м'ясних порід до досягнення забійних кондицій та забивати на м'ясо, а яєчних порід - після досягнення забійних кондицій забивати на м'ясо або переводити у товарне стадо;

вирощувати поголів'я птиці, в якій було виявлено інші серотипи сальмонел (під контролем компетентного органу та обов'язковим лабораторним контролем) до досягнення кондиційної ваги з подальшим забоєм;

реалізацію в торговельну мережу харчових яєць, отриманих від птиці із благополучних пташників, після отримання негативних результатів лабораторного дослідження;

перевезення харчових яєць після погодження з державною службою ветеринарної медицини, отриманих від птиці з неблагополучних на сальмонельоз пташників, з додержанням відповідних умов до місця їх знезараження під контролем спеціаліста державної ветеринарної медицини;

використання харчових яєць після знешкодження сальмонел термічним методом або обробкою їх методом, який гарантує знищення усіх серотипів сальмонел;

надходження до центрів пакування харчових яєць за умови здійснення заходів щодо запобігання перехресного забруднення яєць з інших стад;

під контролем територіального органу компетентного органу та обов'язковим лабораторним контролем вирощувати бройлерів та індиків до досягнення кондиційної ваги, з подальшим забоєм;

реалізацію продукції для споживання людиною, якщо за результатами лабораторних досліджень така продукція відповідає критерію "Сальмонела відсутня в 25 грамах";

проводити лікування бройлерів та індиків неблагополучних пташників за потреби антимікробними препаратами, керуючись вимогами [розділу 7](#) цієї Інструкції;

використання продукції, одержаної від стад птиці (бройлерів та індиків на відгодівлі), яку лікували антибіотиками, після закінчення періоду каренції (виведення) антибіотика. До цього часу яйця від птиці, яка підлягала лікуванню, направляють на утилізацію або на термічну обробку для гарантованого знищення сальмонел, на корм тваринам, крім птиці;

птицю, заражену збудником або збудниками, але кондиційну за масою, забивати на м'ясо у забійному цеху господарства в кінці зміни або на санітарній бойні з подальшим направленням продуктів забою на промислову переробку для гарантованого знищення збудника або на утилізацію (згідно з вимогами ветеринарно-санітарної експертизи та пунктом 8 цього розділу);

за необхідності проведення лікування антимікробними препаратами екзотичної, декоративної, спортивної, ловчої, зоопаркової та іншої птиці, яка утримується в неволі, з визначенням чутливості птиці.

4. Інфіковані харчові яйця та харчові яйця, які були визначені як джерело спалаху захворювання харчового походження у людей, можуть використовуватись для споживання людиною лише у разі їх обробки методом, який гарантує знищення усіх серотипів сальмонел.

Такі харчові яйця мають бути:

промарковані позначенням, яке чітко відрізняє їх від інших харчових яєць благополучних стад;

переведені у нижчу категорію, наступну за попередньою (так, харчові яйця класу "А" будуть вважатися харчовими яйцями класу "В"). Харчові яйця класу "В" маркують відповідними позначеннями - літера "В" заввишки не менше 5 мм у колі діаметром не менше 12 мм або добре помітна кольорова пляма не менше 5 мм в діаметрі.

5. У племінних господарствах (зонально-дослідні станції, експериментальні господарства, племптахозаводи, репродуктори I і II порядків, інші птахогосподарства), які мають племінні / батьківські, пробатьківські стада птиці) або у тих господарствах, що займаються розведенням птиці та її реалізацією, питання щодо доцільності їх утримання та лікування або забиття вирішують з компетентним органом.

6. У разі виявлення сальмонел, у тому числі вакцинних штамів, в продуктах птахівництва останні повинні бути невідкладно відізані та повернуті власнику. Така продукція може бути відправлена на утилізацію або промпереробку, яка б гарантувала знезараження сальмонел у такому продукті.

7. З метою швидкої ліквідації спалаху хвороби, викликаной іншими серотипами сальмонел, крім зазначених в абзаці першому пункту 2 цього розділу, за погодженням з власником господарства та за розпорядженням головного державного інспектора територіального органу компетентного органу допускається забій всієї птиці неблагополучного пташника (майданчика, відділення) з дотриманням відповідних ветеринарно-санітарних вимог.

8. У разі відсутності у птахогосподарстві забійного цеху на інші птахопереробні підприємства птицю для забою вивозять з відміткою у ветеринарному свідоцтві Ф-1 про інфікування цього птахопоголів'я сальмонелою. При цьому слід дотримуватися вимог, зазначених у [Правилах перевезення тварин, птиці та інших вантажів, які підлягають державному ветеринарно-санітарному контролю](#), затверджених наказом Міністерства транспорту України від 09 грудня 2002 року № 873, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 грудня 2002 року за № 1032/7320.

9. Забій птиці проводять відповідно до [Ветеринарно-санітарних правил для суб'єктів господарювання \(підприємств, цехів\) з переробки птиці та виробництва яйцепродуктів](#), затверджених наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 07 вересня 2001 року № 70, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 27 вересня 2001 року за № 849/6040, з дотриманням ветеринарно-санітарних вимог, що виключають поширення інфекції.

10. Ветеринарно-санітарну оцінку продуктів забою птиці проводять відповідно до [Правил передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів](#), затверджених наказом Державного департаменту

ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 07 червня 2002 року № 28, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 21 червня 2002 року за № 524/6812.

11. У неблагополучних господарствах проводять аерозольну дезінфекцію благополучних щодо сальмонельозу пташників у присутності птиці відповідно до вимог [Інструкції з проведення санітарної обробки - дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва](#).

12. При виявленні сальмонел у кормах для згодовування птиці їх слід заборонити та видалити із пташника. Інфіковані корми утилізують або проводять їх знезараження за допомогою різних методів: пропарювання, гранулювання, екструдювання тощо.

13. Пух, пір'я від інфікованої та підозрілої щодо інфікування сальмонельозом птиці пакують у подвійну водонепроникну тару з написом "Підлягає дезінфекції" і вивозять на переробні підприємства із зазначенням у ветеринарному свідоцтві про неблагополуччя господарства щодо сальмонельозу.

14. У неблагополучних пташниках, на прилеглий території, у підсобних приміщеннях та у забійних цехах після забою птиці проводять ветеринарно-санітарні заходи відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки.

15. У неблагополучних щодо сальмонельозу господарствах проводять комплекс ветеринарних заходів, спрямованих на забезпечення належного санітарного стану всіх птахівничих приміщень, інкубаторію, проводять профілактичну дезінфекцію приміщень.

16. У випадку виникнення сальмонельозу у птахогосподарстві та на об'єктах з утриманням птиці послід з інфікованих пташників транспортують до послідосховища, де обов'язково проводиться його знезараження одним із способів: біологічним, біотермічним (тривале витримування - не менше півроку), хімічним (аміак, формальдегід тощо), фізичним (термічна обробка, спалювання тощо) з подальшим бактеріологічним дослідженням на наявність сальмонел.

17. Птицю, завезену у птахогосподарство, що оздоровлюється, в період карантинних обмежень досліджують на сальмонельоз бактеріологічним методом, а також у птахогосподарстві під контролем компетентного органу проводяться такі заходи:

бактеріологічне дослідження трупів (внутрішні органи і сліпі відростки кишечника) птиці, яка загинула в період вирощування і несучості;

бактеріологічне дослідження 7 об'єднаних зразків (пулів) технологічної специфікації: як послід з одного пташника, так і зразки пилу з оточуючого птицю середовища та мазки з клоаки птиці;

контроль за застосуванням антибіотиків та пробіотиків із лікувальною метою, враховуючи вікові межі птахів;

бактеріологічне дослідження кормів тваринного походження (кожна партія) і комбікорму (кожна п'ята партія), що надходять у господарство і виробляються в ньому, та при зберіганні їх насипом більше 10 днів;

бактеріологічний контроль, що включає в себе мікробіологічне дослідження пилу, відходів інкубації, меконію добового молодняку - по 30 зразків з кожного інкубатора та 30 ембріонів-задохликів з кожної закладеної благополучної партії інкубаційних яєць.

Усі дослідження слід проводити в державних лабораторіях ветеринарної медицини або уповноважених лабораторіях, визначених компетентним органом на проведення таких досліджень.

При виявленні сальмонел у процесі ліквідації захворювання проводять повторні ветеринарно-санітарні заходи до отримання негативних результатів.

18. Завіз птиці у неблагополучні щодо сальмонельозу пташники (об'єкти з утримання птиці) дозволяється через 30 днів після проведення санітарного забою/утилізації інфікованого птахопоголів'я та звільнення від нього пташника(ів), вигулу(ів), приміщення(нь), об'єкта(ів) з утримання птиці, після проведення всіх необхідних організаційно-господарських, протиепізоотичних, ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації захворювання, у тому числі механічного очищення, миття та заключної дезінфекції (дезінсекції, дератизації) пташника(ів), вигула(ів), приміщення(нь), де утримувалось інфіковане птахопоголів'я.

19. Карантинні обмеження щодо сальмонельозу птиці знімають з птахогосподарства (майданчика, бригади, площадки, зони, об'єкта з утримання птиці):

після отримання двох негативних результатів від двох бактеріологічних досліджень біоматеріалів птиці, проведених послідовно з інтервалом у 21 день; за відсутності нових захворювань птиці на сальмонельоз.

20. Господарство вважається благополучним, якщо протягом наступних 12 місяців не було зареєстровано позитивних щодо сальмонельозу результатів лабораторних досліджень (біоматеріалів від птахів та з оточуючого їх середовища), проведених згідно з [розділами II, III](#) цієї Інструкції, та були відсутні клінічні, патолого-анатомічні прояви захворювання птиці на сальмонельоз.

VII. Використання антибактеріальних препаратів

1. Антибактеріальні препарати не повинні застосовуватись як специфічний метод керування сальмонельозом у птиці.

2. Як виняток, за згодою територіального органу компетентного органу антибактеріальні препарати, зареєстровані в Україні, можуть бути використані:

у разі виявлення захворювання молодняка птиці на сальмонельоз, викликаного іншими сероварами сальмонел, крім зазначених у [пункті 2](#) розділу VI цієї Інструкції, до яких чутливий збудник, виділений у даному господарстві;

з метою полегшення перебігу захворювання інфікованої птиці з клінічними ознаками сальмонельозу;

коли інфіковане поголів'я було оброблене антибактеріальними препаратами і ще відноситься до ураженого сальмонелою;

з метою застосування належних заходів в племінних стадах, які направлені на зменшення, за можливості ризику поширення сальмонел в племінній піраміді;

для збереження цінного генетичного матеріалу племінної птиці з метою утворення нових вільних від сальмонельозу стад, включаючи цінні породи;

для стад із небезпекою передачі сальмонельозу через покоління;

використання стада для дослідів;

для курчат з інкубаційних яєць, зібраних від птиці, що оброблялась антибактеріальними препаратами, - за результатами відбору зразків для дослідження протягом двох тижнів з моменту виведення за схемою, щоб виявити 1 % розповсюдження уражених сальмонелами з 95 % вірогідністю:

в особистих селянських господарствах, зоопарках, при утриманні птиці в неволі (мисливські види, дрібна, декоративна, екзотична птиця тощо).

Згода надається територіальним органом компетентного органу на разовій основі для інших, ніж управління сальмонельозом, цілей, відмінних від контролю сальмонельозів серед птахопоголів'я, підозрюваного у зараженні сальмонельозною інфекцією, зокрема у

випадку епідеміологічних розслідувань спалахів харчових токсикоінфекцій або при виявленні сальмонели в інкубаторі чи у птахогосподарстві (фермі, відділенні, пташнику).

Територіальні органи компетентного органу можуть прийняти рішення стосовно допущення до обробки стада антибактеріальними препаратами без попередньої згоди під час виникнення критичної ситуації (епідеміологічні розслідування харчових отруєнь) щодо стану птиці, при цьому уповноваженому (офіційному) лікарю ветеринарної медицини, закріпленому за птахогосподарством, належить провести відбір зразків у встановленому законодавством порядку з подальшим терміновим повідомленням територіальних органів компетентного органу про проведення лікування птахопоголів'я антибіотиками. У такому випадку стада птахів вважатимуться інфікованими сальмонелою.

Територіальні органи компетентного органу здійснюють обмін інформацією зі структурними підрозділами з питань охорони здоров'я обласних (міських) державних адміністрацій та Міністерством охорони здоров'я України щодо питомої ваги провідних та вперше виявлених в країні сероварів сальмонел, а також виявлення та циркуляції стійких до дії антибактеріальних препаратів штамів сальмонел.

3. Застосування антимікробних препаратів повинно контролюватись виробником з наданням звітності до територіального органу компетентного органу. Використання антимікробних препаратів повинно базуватись на програмі відбору зразків для бактеріологічних досліджень виділених культур сальмонел на чутливість до антибактеріальних препаратів та результатах бактеріологічних досліджень на чутливість.

4. Забороняється використовувати для харчування яйця, отримані в період застосування зазначених препаратів та в період очікування виведення залишків цих препаратів, забороняється використовувати з харчовою метою.

5. При використанні антибіотиків забій птиці дозволяється лише після закінчення термінів каренції (очікування виведення залишків цих препаратів) залежно від групи антибіотиків.

Дорослу птицю забивають на м'ясо з дотриманням ветеринарно-санітарних правил, що виключають поширення інфекції, та відповідних досліджень на наявність залишкової кількості антибактеріальних препаратів.

6. Використання антибактеріальних препаратів (у тому числі антибіотиків) при виявленні сальмонел у птиці дорослого стада перед забоєм (ячного чи бройлерного) не допускається.

7. Вимоги, викладені в цьому розділі, не поширюються на речовини, мікроорганізми чи препарати, зареєстровані для використання як харчові добавки.

8. Використання антимікробних препаратів повинно базуватись на результатах бактеріологічних досліджень та встановленні стійкості виявлених мікроорганізмів до них.

9. При використанні антибактеріальних препаратів птицю витримують до їх повного виведення та проводять постійний нагляд та звітування територіальним органам компетентного органу.

10. При проведенні перевірок птахогосподарств територіальні органи компетентного органу обов'язково перевіряють використання антибактеріальних препаратів, інформацію про перевірку зазначають у відповідних звітах.

11. Уповноважені (офіційні) лікарі ветеринарної медицини на птахопідприємствах повинні постійно здійснювати контроль за використанням антибактеріальних препаратів у птахогосподарствах. Результати таких перевірок повинні бути відображені у звіті або відповідному журналі.

Застосування антибактеріальних препаратів (у тому числі антибіотиків) у кожному конкретному випадку здійснюється лише за погодженням територіального органу компетентного органу.

VIII. Використання вакцин проти сальмонельозу птиці

1. Щеплення птиці проти сальмонельозу є додатковим заходом для профілактики та ліквідації захворювання. При цьому використовуються вакцини інактивовані, живі, аутогенні, асоційовані, прості та комбіновані. Для вакцинації птиці використовуються вакцини, зареєстровані в Україні.

2. Використання живих вакцин проти сальмонельозу птиці в особистих селянських господарствах (приватному секторі населення) заборонено.

Про застосування живих вакцин та методи диференціації вакцинних штамів органи ветеринарної медицини обов'язково інформують структурні підрозділи з питань охорони здоров'я обласних (міських) державних адміністрацій та Міністерства охорони здоров'я України.

3. Підставою для введення обов'язкової вакцинації на території України є розповсюдженість захворювання птахопоголів'я на сальмонельоз більше ніж у 10 % птахогосподарств за узагальненими результатами лабораторних досліджень.

Підставою для відміни обов'язкової вакцинації на території країни є зменшення розповсюдженості захворювання птиці на сальмонельоз менше ніж у 10 % птахогосподарств або ліквідація захворювання.

4. Рішення на проведення вакцинації птиці у птахогосподарстві приймається після врахування результатів оцінки ризиків, аналізу та вивчення епізоотичної ситуації у птахогосподарстві і регіоні, результатів лабораторних досліджень на сальмонельоз птахопоголів'я (у тому числі виробничих поверхонь об'єктів, де утримується птиця) та за погодженням з державними територіальними органами компетентного органу.

5. Передумовою вакцинації птахопоголів'я в господарстві є: виникнення (спорадичне, регулярне, спонтанне, постійне, періодичне) лабораторно підтверджених позитивних випадків захворюваності на сальмонельоз, що періодично повторюються серед птахопоголів'я більш ніж в 1-2 пташниках на кожному зі структурних підрозділів (відділку, бригаді, майданчику, філії, зоні, фермі тощо); неблагополучне та/або стаціонарно неблагополучне птахогосподарство; розташування птахогосподарства в загрозовій щодо сальмонельозу зоні; підтвердження протягом двох циклів вирощування поспіль випадків виявлення *Salmonella Enteritidis* та *Salmonella Typhimurium* у господарстві.

Вакцинацію птахопоголів'я у птахогосподарстві у наступних циклах утримання птиці можна відмінити у разі повного оздоровлення птахогосподарства від сальмонельозної інфекції та якщо протягом останніх 12 місяців було щомісяця підтверджено відсутність *Salmonella* у господарстві.

6. Застосування живих вакцин проти сальмонельозу птахів забороняється:

1) якщо встановлено, що призначення таких вакцин для вакцинації птиці суперечить реалізації національної програми з діагностики, контролю та ліквідації сальмонельозу серед птахів чи ускладнить засвідчення відсутності зараження живої птиці або продукції від птиці, яка підлягала вакцинації;

2) якщо в господарстві, в регіоні не було зареєстровано випадків захворювання птиці на сальмонельоз;

3) якщо дія інактивованих вакцин ефективна;

- 4) на племінній птиці та батьківських стадах птиці;
- 5) на продуктивній товарній (свійській) птиці протягом періоду виробництва (відкладання) яєць та під час періодів її розмноження;
- 6) якщо виробник вакцини не забезпечує відповідний бактеріологічний метод дослідження зразків, щоб розрізнити (диференціювати) вакцинні штами від диких (польових, епізоотичних) типів штамів Salmonella.
7. Вакцинація птиці проти захворювання Salmonella Enteritidis може визивати перехресні реакції на специфічні серологічні тестування до Salmonella Pullorum та Salmonella Gallinarum, тому слід це враховувати при плануванні заходів з боротьби із цими збудниками.

ІХ. Правила безпеки для обслуговувального персоналу в неблагополучних птахогосподарствах

1. Працівники птахогосподарств повинні проходити попередній (до прийняття на роботу) і періодичний (один раз на рік) профілактичні медичні огляди відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року [№ 559](#) "Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок", дотримуватися санітарно-гігієнічного режиму на підприємстві та правил особистої гігієни.

2. Обслуговувальний персонал забезпечується мийними та дезінфекційними засобами, спеціальним одягом, індивідуальними засобами захисту (респіраторами, окулярами, рукавичками, спецодягом, спецвзуттям), які мають запобігати інфікуванню. Серед працівників птахогосподарств відповідальними особами обов'язково проводиться роз'яснювальна робота щодо дотримання правил особистої гігієни.

3. Спецодяг та спецвзуття після кожної зміни знезаражують у параформаліновій камері, разовий одяг спалюють.

4. Особи, що працюють із дезінфекційними засобами, повинні дотримуватись правил особистої гігієни.

При проведенні аерозольної дезінфекції та використанні препаратів, що подразнюють слизову оболонку очей та органів дихання, працювати дозволяється тільки в протигазах або респіраторах та захисних окулярах, а при контакті з концентрованими розчинами необхідно користуватися гумовими рукавичками.

5. Палити та вживати їжу під час роботи з дезінфекційними речовинами забороняється. Після проведення ветеринарно-санітарних робіт обличчя та руки необхідно вимити теплою водою з милом, руки продезінфікувати.

6. Після забою птиці з майданчиків (площадок, ферми), на яких була виділена сальмонела, обслуговуючий персонал допускається до роботи після проходження медичного огляду (проведення лабораторних досліджень).

Директор Департаменту тваринництва	М.М. Кваша
	Додаток 1 до Інструкції з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці (пункт 1 розділу III)

СХЕМА

кількості та кратності відбору зразків для дослідження на сальмонельоз на потужностях (об'єктах) в межах офіційного контролю, що займаються утриманням стад птиці (продуктивної птиці яєчних порід, м'ясних порід, племінної птиці, а також продуктивної яєчної птиці та птиці на м'ясо), та потужностях (об'єктах) з виробництва птахопродуктів (яєць, м'яса)

№ з/п	Дослідний об'єкт	Об'єкт аналізу	Дослідний матеріал	Кількість зразків/ кратність відбору	
1	2	3	4	5	
I. Схема проведення контролю сальмонельозу курей-несучок (іншої яєчної продуктивної птиці) у птахогосподарствах					
1	Товарне стадо птиці	Добовий молодняк	групи	10 гол. з кожної партії / при формуванні стада (з машини)	
			підстилка з ящиків для транспортування	загальний зразок 300 г, відібраний з різних ящиків / при формуванні стада (з машини)	
		За два тижні до відкладання яєць:			2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, скребків, ям тощо/ з кожного пташника, відібрані із 60 різних місць
		кліткове утримання	послід		
		напільне утримання	послід		1 об'єднаний зразок, що складається з 2-х пар шкарпеток (бахіл), які були використані для відбору посліду усередині кожного пташника
		Продуктивне стадо:			2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, скребків, ям тощо/з кожного пташника, відібрані із 60 різних місць ***
		кліткове утримання	послід		
		напільне утримання	послід		1 об'єднаний зразок, що складається з 2-х пар шкарпеток (бахіл), які були використані для відбору посліду усередині кожного пташника ***
		За два тижні до забою птиці:			2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, скребків, ям тощо/з кожного пташника, відібрані із 60 різних місць ***
		кліткове утримання	послід		
напільне утримання	послід		1 об'єднаний зразок, що складається з 2-х пар шкарпеток (бахіл), які були використані для відбору посліду усередині пташника ***		
2	Продукти птахівництва	Товарне яйце	яйця	2 об'єднані зразки (по 5 яєць кожний) з кожного пташника / 1 раз на місяць	
			змиви з яєць	1 об'єднаний зразок, взятий з поверхні 10 яєць	
		Тушка птиці (при забої продуктивно- го стада)*	шкіра шиї	5 об'єднаних зразків, що складаються зі зразків шкіри шиї	

				по 10 г, відібраних від 15 тушок птиці після охолодження (5 x 30 г) / 1 раз на тиждень
3	Санітарно-гігієнічний контроль приміщень та обладнання	Обладнання пташника та кормобункер	змиви (пил)	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву / 1 раз на 16 тижнів)
		Обладнання яйцескладів	змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву / 1 раз на квартал)
		Обладнання цехів сортування яєць	змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву / 1 раз на квартал)
		Забійний цех*	змиви по ходу технологічного процесу	змиви, взяті з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті через 1 год. після початку робочого процесу (1 зразок змиву / 1 раз на місяць)
змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті через 12 год. після санітарної обробки цеху (1 загальний зразок змиву / 1 раз на місяць)			
4	Корми	Корми (та їх складові тваринного походження)	корми	1 зразок по 0,5 кг з кожної п'ятої партії кормів, що надходить / виробляється для годівлі, за умови вироблення кормів одним виробником
		Обладнання кормоцеху / кормоскладу	змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву / 1 раз на квартал)
II. Схема проведення контролю сальмонельозу племінної птиці в птахогосподарствах				
1	Племінна птиця	Добовий молодняк	труп	10 гол. з кожної партії/при формуванні стада (з машини)
			підстилка з ящиків для транспортування	змішаний зразок, відібраний з різних ящиків, масою не менше 200 г/ при формуванні стада (або з машини)
		Чотиритижнева птиця:		
			труп	10 гол. з кожного пташника /1 раз від птиці чотиритижневого віку

		кліткове утримання	послід	2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, шкарбків, ям тощо/ з кожного пташника
		напільне утримання	послід	2 об'єднані зразки, що складаються з 5-ти пар шкарпеток (бахіл), які були використані для відбору посліду у кожному пташнику
		За два тижні до відкладання яєць:		
		кліткове утримання	послід	2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, шкарбків, ям тощо/ з кожного пташника
		напільне утримання	послід	2 об'єднані зразки, що складаються загалом з 5-ти пар шкарпеток (бахіл), які були використані для відбору посліду усередині кожного пташника
		Кожен другий тиждень протягом періоду відкладання яєць:		
		кліткове утримання	послід	2 зразки по 150 г зі стрічок для видалення посліду, шкарбків, ям тощо/ з кожного пташника
		напільне утримання	послід	1) 2 об'єднані зразки, що складаються загалом з 5-ти пар бахіл, які були використані для відбору посліду усередині кожного пташника з 20 % корисної площі будівлі; 2) одна пара бахіл, яка була використана для відбору посліду зі всієї корисної площі кожного пташника, та додатково один зразок пилу, зібраний зволженими тканинними тампонами з різних поверхонь пташника, з видимою наявністю пилу, загалом не менше ніж з 900 см ² площі поверхні
		Обладнання цехів, сортування яєць	змиви	змиви з не менш як 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті загалом з площі 900 см ² (1 загальний зразок змиву для дослідження / 1 раз на квартал)
2	Санітарно-гігієнічний контроль приміщень та обладнання		змиви у ході технологічного процесу	змиви не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті загалом з площі 900 см ² , взяті через 1 год. після початку робочого процесу (1 загальний зразок змиву для дослідження / 1 раз на місяць)
3	Забійний цех*	Обладнання забійного цеху	змиви	змиви з не менш як 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті загалом з площі 900 см ² , взяті

				через 12 годин після санітарної обробки цеху (1 загальний зразок змиву для дослідження / 1 раз на місяць)
		Тушка птиці (при забої продуктивного стада)	шкіра шиї	5 об'єднаних зразків, що складаються зі зразків шкіри шиї по 10 г, відібраних від 15 тушок птиці після охолодження (5 x 30 г) / 1 раз на тиждень
4	Корми	Корми (та їх складові тваринного походження)	корми	1 зразок по 0,5 кг з кожної п'ятої партії кормів, що надходять для годівлі, за умови вироблення продукції одним виробником, завезені в один день
		Кормообладнання пташника, кормобункер	змиви	змиви не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу (1 загальний зразок змиву або 100 г пилу для дослідження / 1 раз на квартал)
5	Інкубаторії**	Стіни, обладнання	змив об'єднаний	не менше 10 змивів, взятих загалом з площі 900 см ² з різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву для дослідження / 1 раз)
		Інкубаційні лотки		з 5 забруднених лотків загальною площею не менше 900 см ² (1 раз на 16 тижнів)
		Вивідні лотки		з 900 см ² площі поверхні нижньої частини не менше 5 вивідних лотків, узятий відразу після виведення птиці
		Вивідні лотки	яєчна шкаралупа	по 10 г з 25 різних лотків (тобто загальна маса 250 г) 1 раз на 16 тижнів
		Інкубаційні яйця	ембріони-задохлики	до 30 шт., які загинули в 12-18-денному віці/ кожна партія
		Яйця, непридатні для інкубації, які ідуть на продаж	яйця	2 об'єднані зразки (по 5 яєць кожний) з кожного пташника/ 1 раз на місяць
			змиви з яєць	1 об'єднаний зразок, взятий з поверхні 10 яєць
		Добовий молодняк	меконій, пух	1 об'єднаний зразок, що складається з 300 г / при виведенні птиці
III. Схема проведення контролю сальмонельозу в птахогосподарствах з утриманням птиці м'ясних порід або птиці на м'ясо (бройлерів, курей, індиків, качок, гусей, голубів, перепелів, фазанів, страусів тощо)				
1	Бройлери, індики, качки, гуси, перепела, голуби, страуси, перепели, фазани, тощо	Добовий молодняк	підстилка з ящиків для транспортування	загальний зразок 300 г, відібраний з різних ящиків / при формуванні стада (з машини)
		Птиця за два тижні перед забоєм	послід	1 об'єднаний зразок, що складається з 2-х пар бакіл, які були використані для відбору

1	2	3		4		5	6
На потужностях (об'єктах) з виробництва яєчних продуктів та переробки продуктів забою птиці							
1	Продукти птахівництва	Яйцепродукти	яєчний порошок			відсутність в 25 г	зразки повинні бути відібрані з 5 різних місць (точкові зразки) загальною вагою 0,2 кг/1 раз на місяць
				5	0		
			меланж	5	0	відсутність в 25 г	зразки повинні бути відібрані з 5 різних місць (точкові зразки) загальною вагою 0,2 кг/1 раз на місяць
		яєчна маса для переробки	5	0	відсутність в 25 г	зразки повинні бути відібрані з 5 різних місць (точкові зразки) загальною вагою 0,2 кг/1 раз на місяць	
2	Санітарно-гігієнічний контроль приміщень та обладнання	Переробний цех	змиви по ходу технологічного процесу	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² через 1 год. після початку робочого процесу з різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву / 1 раз на місяць)			
			змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву (пилу)/ 1 раз на місяць)			
		Холодильні (морозильні) камери для зберігання яйцепродуктів	змиви	змиви, взяті загалом з площі 900 см ² , або зразки пилу не менш як з 10 різних місць дослідного об'єкта (1 загальний зразок змиву (пилу)/ 1 раз на місяць)			
На потужностях (об'єктах) з утримання стад птиці м'ясних порід та переробки продуктів забою птиці (бройлерів, курей на м'ясо, індиків, качок, гусей, голубів, фазанів, перепелів, страусів тощо)							
1	Продукти птахівництва*	Тушка птиці	шкіра ший	50		5 ⁽³⁾	відсутність в 25 г
		Продукти забою птиці	свіже м'ясо птиці	50 ⁽³⁾	0 ⁽³⁾	відсутність в 25 г	5 об'єднаних зразків, що складаються зі зразків шкіри ший по 10 г, відібраних від 15 тушок птиці після охолодження (5 x 30 г) / 1 раз у 7 днів
			субпродукти	5	0	відсутність в 25 г	5 зразків, що складаються зі зразків, відібраних з 5 різних місць (точкові зразки), вагою 0,3 кг / 1 раз на тиждень
		Продукти забою птиці	напівфабрикати	5	0	відсутність в 25 г	5 зразків, що складаються зі

							зразків, відібраних з 5 різних місць (точкові зразки), вагою 0,3 кг / 1 раз на тиждень
			м'ясний фарш	5	0	відсутність в 25 г	5 зразків, що складаються зі зразків, відібраних з 5 різних місць (точкові зразки), вагою 0,3 кг / 1 раз на тиждень
			м'ясо механічного обвалювання	5	0	відсутність в 25 г	5 зразків, що складаються зі зразків, відібраних з 5 різних місць (точкові зразки), вагою 0,3 кг / 1 раз на тиждень

* У разі якщо у забійному цеху проводиться забій птиці з різних стад (площадок)/ господарств, контроль проводиться з такою самою періодичністю, але окремо для кожного стада (площадки)/ господарства.

Крім птиці особистих селянських господарств, в яких утримується менше ніж 350 голів птиці.

⁽¹⁾ n - кількість одиниць, що складають зразок; c - кількість зразків, в яких виявлена сальмонела.

⁽²⁾ m = M - межі виявлення.

⁽³⁾ 50 зразків одержують з 10 послідовних кількостей відбору зразків.

Примітка.	Інтерпретація результатів: задовільний - за наявності сальмонел максимум у зразках c/n; незадовільний - за наявності сальмонел більше, ніж у зразках c/n.
-----------	---